

Midsommardramat i Vist år 1640.

Tidsordning för de dokument, som visar lagliga prövningen:

- 1641 23/6 Hovrättens beslut att bevilja Leidebrev för Måns Matthsson.
- 1641 14/10 Hanekinds häradsrätts protokoll sid. 545 + 546:
Lars Tykesson framvisar Leidebrev enl ovan.
Måns Matthsson meddelade genom ombud, att han inte visste när tinget skulle hållas.
Lars Tykeson lovade att Måns Matthsson skulle inställa sig första vinterting, "så frampt han Lefwer och är widh Helsan".

Vintertinget 1642 förekommer inte detta ärende.

- 1642 18/10 Hanekinds häradsrätt A Ia: 2, sid 559-561.
Måns Matthsson närvarande, gången i sitt behåld igen.
Två vittnen hördes.
Upplästes en skrivelse från Jonas Benedictj, Kyrkoherde i Landeryd från 1635. Skrivelsen var daterad 1642 26/7 och innehöll berättelsen om dramat från en ryttare, som kommenderats att bege sig till Tyskland, varför han inte själv kunde komma till Höst-tinget.
Häradsrätten dömde: "Måns gifwe Lijff för lijff, Efter Gudz Lagh Exodi -21. Doch hemställandes Om Lijffzförskoningh".

Våren 1643 Hovrätten hade fått in protokollet från Hanekind den 18/10 1642 och beslutade:
"Måns bliffwer benådhd Lijffwet, skall bööta Konungsaaken 100 Daler". Häradsrätten skall pålägga honom skäligen böter till målsäganden; dessutom skall Måns stå uppenbar skrift.

- 1643 11/9 Hanekinds häradsrätt A Ia: 2, sid 580:
Måns Matssonn i Bierga kom för Rätten och begärde "Skonskap" av åklagare, hustru Karin Andersdotter och av bröderna Swen och Lass Månsson.
Desse gav Måns "een stadigh och oryggeligh Wenskap, gjorde Handsträckningh sigh emällan Och gowfo honom till Utaff alt Hiertat".

Måns betalade av "wenskap 100 daler Kopparmynt" till hustru Karin, "hvilkedt Henne wäll ådtnögdess".

Antecknat i november 2005 Göran Lindahl.

Utdrag ur protokoll i Göta hovrätt 1641 den 23 juni:

Sid 94 (marginalanteckning): Suppl. Måns Matzons
i Skogh om leidebreff. 1/

Inlades en Supplication Aff Måns Matthsson i Skogh, bekänner 2/
sig för itt åhr sedan haffua ihiählslagit Pedher Månsson i
Toketorp, begärer lejdebreff till tingz och ifrån til sit behold igen. 3/

R: (Resolution) honom bewilliades effter Lagh Leijdebreff 4/
at komma feloger till Tingz och ifrån i sitt behold igen. 5/

Ut in form: Communj.

Tolkat och utskrivet från originalet i Göta hovrätts arkiv
i november 2005 av Göran Lindahl, Linköping.

=====

Utdrag ur Hanekinds härads dombok 1641 den 14 oktober.

Sid 545. Samma Dagh framwijste på Tinget Lass
Tykeson, it Leidebreff, som af then
Högt ährade Kongl.Hofrätten i Jöneköpingh,
Måns Matson i Skogh gifwit war, Men
Måns war sielff inte tillstädes, Uthan
Hans Utskickade gjorde Hans eenskyllan
således, at Han war owiss Hwadh tijdh Tinget
skulle her stää, åklagarna sade, När Han
Kommer, willia the som the skyldige äre, Rätta
sigh effter Höga Öfwerheetennes Leide,
therföre Låfwade be:te Lass Tykeson, at Måns
skall så frampt Han Lefwer och är widh Helsan,
komma för Rätten första Wintertingh.

Tolkat och utskrivet från fotokopia, som erhållits från
Göta hovrätts arkiv per post, efter skriftlig framställning därom,
i september 2005 av Ingvar Elfgaard, Ljungsbro.

=====

Utdrag ur Hanekinds härads dombok 1642 den 18 oktober.

(A Ia: 2, sid 559-561)

Anno 1642 den 18 Octob. Höltz Laga ting
Medh Hanekindz Härat å Rättan Tingstadh Slaka, Öfwerwa-
Rande H:s H:tt Landzhöfdingen, Edle och Welborne Her Scheringh
Rosenhane till Torp och Hanebergh, Befalningsmannen, Ehrligh
Och W:t Christopher Anderson och Heradz Nemdh.

Mats i Sweden	Olof Getingh
Nils i Brenninge	Anders i Wäre
Anders i Kiärrarp	Germund i Åssmesta
Anders i Walla	Håkan i Sichtessbo
Lasse i Norberga	Nils i Mörketorp
Lars i Torberga	Nils Månson i Engh

Samma dagh kom för Rätten Hustru Karin i Wreeta, och
Wist Sochn, och hennes twenne Söner, Lasse i Toketorp
och Swen i Wreeta, Och gåfwo klageligen tillkänna huru
såsom Måns Matson i Skogh, haffuer nu förledne Missom-
marsdagh tuu åhr sedan af daga tagit hennes Son Pär
Månson i Toketorp, Hwaropå Klaganderne, framkallade till
witne Jon Månson i Styfwinge, hwilken effter aflagdh eedh
å Book witnade dhet han war gången till Wist och satt på går-
den wijdh een Backestufwa, och tå sågh han att Måns Dråpa-
ren, gick sin wägh ått Kyrkian, och när den dräpne fick see
Måns, gick han kringh een Roghflått, widh pass - 35 stänger
och När den dräpne kom till Måns, tå Lyffte the båda på
Hattarna, Men Hwadh the sadhe wiste Han intet uthan sågh strax
att Peder Månson slogh till Måns medh Näfwen några slagh
och fick honom omsijder Under sigh, och tå Låpp be:te Joen Mån-
son och den dräpnes Syster till them och togho dhem åthskildhe,
och tå gick Måns ifrån Per Uthmedh een åkerflått - 5 stänger,
tå kom åter Per Månson Löpandes till Måns och slogh honom
åter under sigh och Lågh mycket Håår och Skiägg på marcken
som Peder hade dragit aff Måns, och kom den dräpnes Syster,
Anna Månsdotter, och Kläckarens Hustru, hwilka togo och
drogo dhen dräpne fämptan stenger ifrån Dråparen, och När
som Måns stodh och strök blodhen af sitt ansichte, tå begynte
han att skiälla Peder, sägandes, tu hafwer Rijfwit migh som
ingen Ehrligh drängh, och när hen dräpne hörde det, språng
han triedie gången till Måns, och slogh och Rände honom
omkull, så att dråparen kom Hufwudstupe, uthi itt Dijke, och
dhen dräpne Lågh opå honom och slogh det mästa han kundhe,
tå togh Måns som Under lågh, sin knijff, och stack Per uthi
Knäweeket, så att senorna woro mäst Afskurna, sedan war
och Byxejorden Afskuren, och lijtet skarret Opå Robeenet,
och bleff be:te Peder, straxt der effter, Opå pladssen dödh, och
bloden hade honom förrunnit.

Måns
Mathsson
Dråpare

6/ + 7/

8/

9/ + 10/

Hustru Anna Andersdotter i Wist, effter giordan eedh witnadhe det hon sågh att Peder gick ifrån sin wägh, Utmedh Rogflåtten, och När dhe möttes ådt, togho the på sina Hattar, Peder gick lijtet fram om Måns, och tå wände Per sikh om och sadhe: Hwarföre seer tu så surt Uth på migh, tå swaradhe Måns thet gör iagh intet, Per sadhe tu skalt fåå e Örefijll af migh, tå swarade Måns om iagh hafwer honom förtient, så tager iagh then till godhe, tå slogh Per Måns på Munnen, och Måns slogh Per igen medh een Karbaas på Ryggen, sedan som the något lijtet woro ihoop, Rychte Per Måns omkull, och När som Per hafwer sprunget och honom kullslagit twå Reesor, som Joen wiste at witna, tå sadhe Måns, tu hafwer Rijfwet och slagit migh som een tiuf och skiälm, må iagh icke gåå mina Ärender hwardt iagh will, och tå språng åter Per på Måns, och honom kullRändhe, så mycket wiste Hon at witna.

Sedan Inladhe Målsäganderna een witnesskrifft som Her Jon i Landery, hafwer effter een Ryttares Utsägo författat, dhen iagh och her bijfogar, frågades om någon Affuundh hafwer warit them emellan, ther till then dräpnes moder och dråparen swarade, at the hafwa warit för tuu åhr sedan owenner, om något Korn, men sedan hafwa the warit godha wänner. och budit hwar andra till giäst. Then dräpne hafwer warit, een starck, styf Karll, så at Måns medh sin starckleek, icke kundhe ståå honom emot, fleree witne kunde Man Uthi denne saak icke finna. Målsäganderna ståå intet effter dråparens Lijf, Uthan skiuta Uthi Höga Öfwerheetennes Händer, om Lijfs förskoningh, doch bedja, at Han icke kommer för dherez Ögon. Så all den stundh, 1/ den dräpna Uthan någon gifwen orsaak, hafwer gådt ifrån sin wägh och till Måns dråparen Hotandes willia Honom Kindpusta. 2/ Sprunget på honom tree gånger och illa Rijfwit Hans Ansichte och Håår. 3/ Leegat på Honom och slagit Uthi it Dijke, der dråparen bleff liggiandess stupe och icke kunde Undkomma. 4/ Hafwer icke dråparen tagit till Knijfwen, När Han war på fötterna ståendes, Uthan brukadt een lijten Karbaas. 5/ Hafwer han stuckit baakom sikh, icke ådt Hiärtat, Uthan ådt Knädt, Hwar Aff den Dräpne hadhe wäll Kunnat lefwat, det blodhen Honom icke förrunnit hadhe. 6/ Ähr dråparen på Leidhe till Tingz kommen, och gången i sitt behåldh igen. Lijkwäll emädhan han hafwer slagit ena Menniskia ihiäl, derföre Dömbde the toloff, Måns gifwa Lijff för lijff, effter gudz Lagh Exodi - 21. Doch hemställandes Undertienstligen, Ödmiuk. dhen Kongl. Hoffrätt, all Lijfz förskoningh.

Tolkat och utskrivet från fotokopior erhållna vid besök i Vadstena Landsarkiv i augusti 2005 av Ingvar Elfgaard, Ljungsbro, och Göran Lindahl, Linköping.

**Utdrag ur Göta hovrätts dombok våren 1643.
(E V A A : 21)**

(Utan sidnumrering och paragrafmarkering)

Een doom ifrån HaneKins Ht: öffwer Måns
Matthsson i skogh, som för trij åhr sedhan haffwer
ihjälslagit Peher Månsson i Toketorp, och han
alt sedhan warit flychtigh, ähr nu på leide
till tingz kommen, och sedhan gångett i sitt
behåll igien, ähr icke skiedt aff
Wellust, som af Htz ransakningh seendes ähr.

6 Måns
Matthsson
dråpare.

Resolutio för de skiäl i
Htz doomen finnes bliffwer Måns benådhd
lijffwet, skall bööta Konungsaaken 100 Dr
och Htz nemdh lägge honom skiäliga bööter Uppå
till målzagandhen, Htz rätt förbehållen effter
lagh, sedhan skall han stå Uppenbara skriff.

15/

Avskrift av protokollet från Hanekinds häradsrätt
den 18/10 1642 låg som bilaga till ovanstående
och hade samma numrering (6) som syns härovan.

Tolkat och utskrivet från fotokopior, som erhållits från
Göra hovrätts arkiv per post, efter skriftlig framställning därom,
i september 2005 av Ingvar Elfgaard, Ljungsbro.

Utdrag ur Hanekinds härads dombok 1643:

Anno 1643 Den 11 Septem: Höltz ordinarie
Ting medh Hanekindz Häradt, å Rettan Tingstadh Slaka.

Öfwerwarande LandtBokhållaren Ehrebar och
Welbetrode Anders Andersson, Befallningsmannen Ehrligh och
W:t Christopher Andersson och effterskr. Heradz Nembdh:

Matz i Sweden	Oloff Geting
Nils i Brenninge	Anders i Wäre
Germund i Åsmesta	Oloff Månsson i Mortorp
Jöns i Algunnwi	Lars i Norbärga
Håkon i Sichtesbo	Anders i Walla
Lasse i Tårberga	Nils i Mörcketorp.

Uplästes samma dagh: Edle och Welborne
Arwid Lilliesparres fullmacht, gifwin migh Erich Påwelsson,
At förträda LagläsareEmbetet Uthi Hanekindz Häradt.
Då aflade jagh min Domare edh.

Den dagen kom för Rätten Måns Matson i Bierga
och begerde Wenskap aff sine Åklagare, Hustru Karin AndersD.
i Wreeta uti Wist Sochn och hennes twenne Söner,
Lars Månsson i Toketorp och Swen Månsson i Wreeta, för det
drååp Han opå H.Karins Son och Hennes Söners Broder Per
Månsson i Toketorp begådt hadhe;

Och effter fljigt förmaningh,
gåfwo the Måns Månsson een stadig och oryggeligh
Wänskap, gjorde Handsträckningh sikh emillan, och gåfwo
Honom utaff alt hierta till.

Och alldenstund Hustro Karin ingen boot
effter sin Son Annamma wille, ty affsades at Måns Matson
skall gifwa Hustro Karin till wenskap 100 Dr. Kmt.
Hwilket Henne wäll ådtnögdes.

Ericus Paulinius
Manu Propria.

16/

Antecknat från n:r 379 av Filmsamlingen i Landsarkivet i
Vadstena i oktober 2005 av Göran Lindahl, Linköping.

Ordförklaringar:

- Sid 9 1/ *Leid; Leidebreff = löfte om säkerhet vid färd; skriftlig försäkran om fri lejd;*
2/ *supplication = böneskrift; ansökning;*
3/ *behold = bevarad vid sitt liv;*
4/ *Resolution = beslut;*
5/ *feloger =(möjligen felläst-feltolkat vid besöket i arkivet - fotokopia av dokumentet saknas);*
- sid 10 6/ *Roghflått = åkerstycke besått med råg, rågstycke;*
7/ *stång, stänger = längdmått, 1 stång var 2,97 meter;*
8/ *åkerflått = åkerstycke;*
9/ *byxejorden = livrem;*
10/ *Roobenet = höftbenet;*
- sid 11 11/ *Karbaas = ris, rotting el. flätad läderpiska;*
12/ *Her Jon i Landery = kyrkoherden i Landeryd från 1635, Jonas Benedictij, skrev 26/7 1642 vad ryttaren Håkan Andersson i SörHolmen berättat om slagsmålet;*
13/ *starckleek = styrka;*
14/ *Exodi 21 = 2.Mos.21 Kap.vers 12;*
- sid 12 15/ *Konungsaaken = konungens del av utdömda böter;*
- sid 13 16/ *Manu Propria = med egen hand.*